

ЕРОЗІЙНІ ПРОЦЕСИ ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОГО ПРИАЗОВ'Я ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

*Ордян Л.Л. студент II курсу
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь, Україна*

Ерозійні процеси дуже поширені в Північно-Західному Приазовському регіоні. Вони викликаються як природними, так і антропогенними чинниками. За інтенсивністю розвитку ерозія буває природна (без втручання людини), та прискорена (антропогенне втручання призводить до виникнення еродованих ґрунтів).

В межах Північно-Західного Приазов'я **природна** ерозія представлена переважно водною та вітровою ерозією.

Водна ерозія, поширена в межах водозбірних каналів та балок. Вона починає проявлятися при змиванні верхнього родючого шару та сприяє проходженню в глиб водних потоків (талих, дощових та поливних). Зазвичай цей тип ерозії пов'язаний з крутизною рельєфу і починається розвиватися при нахилі поверхні не менш ніж 1-2°. За характером руйнування ґрунту, водна ерозія буває: 1) поверхнева – коли ґрунт змивається поступово по всій поверхні схилу; 2) глибинна – коли ідуть концентровані потоки, направленні углиб земної поверхні. Прикладом такої ерозії є р. Молочна, а також крупні балки району: Великий та Малий Утлюк, Дубова, Кам'яна, Піщана, Семенівська. Річкова ерозія буває двох типів. Глибинна виникає на прямих ділянках зі швидкою течією та є майже не помітною. До цього типу ерозії відносять деякі ділянки рр. Молочна, Берда, Зелена та деяких балок Сінокісна, Ганджугова. Бічна ерозія спостерігається в меандруючих ріках, ґрунти яких пухкі. Прикладом є окремі ділянки рр. Молочна, Берда, Обитічна, Комишуватка, Мокра, Білосарайка, Каменська та Широка. Виникає водна ерозія внаслідок слабкої твердості ґрунту, присутності силового типу рельєфу, недостатньої кількості протиерозійної рослинності, розорюваності схилів, високої кількості опадів [1,7,8, 9,10].

Вітрова ерозія, або дефляція сприяє видуванню ґрунту сильними потоками вітру. Темпи видування залежать від гранулометричного складу ґрунту (часток різної величини). Чим менші частки ґрунту та низька щільність (супіски), тим вітрова ерозія почне проявлятися швидше, вже при швидкості вітру 3-4 м/с. Відповідно, при наявності збільшених часток та високій щільності (глини) ґрунтового покриття ерозія почне проявлятися при

швидкості вітру 7-8 м/с. Дефляція, яка спостерігається при потоках вітру зі швидкістю від 5 м/с, проходить спокійно на піщаних, супіщаних, карбонатних ґрунтах протягом тривалого часу. Пилові бурі дуже активні та небезпечні. Виникають вони на відкритих ділянках під дією сильного вітру (> 15 м/с) і сприяють переміщенню пилових хмар на великі відстані. Розвивається на відкритих територіях, де практично відсутня природна рослинність та будь-які перешкоди. Спостерігається підвищена інтенсивність прояву ерозії на піщаних берегах поблизу водойм. Як приклад, полем дії вітрової ерозії слугують тераси р. Молочна, сучасні пляжі та коси узбережжя Азовського моря [2,4,5,6,10].

Крім двох основних ерозій, виділяють, так звану, *антропогенну ерозію*. Вона підтримується та розвивається за рахунок впливу людини. Є декілька видів цієї ерозії.

Пасовищна ерозія спричинюється великим рогатим скотом, що поїдає та витоптує рослинний покрив, який призводить до оголення ґрунту.

Агротехнічна ерозія виникає під час неправильного обробітку ґрунтів. Родючі шари під час оранки, сівби, культивування переміщуються в низ по схилах, тим самим послаблюють щільність ґрунту.

Технічна ерозія проявляється під час відкритого добування корисних копалин, використання ґрунту для прокладання транспортних шляхів, впливу техніки на ґрунт та його рослинність. Прикладом можуть бути сучасні поля регіону, відкриті простори де відбувається випас худоби, ліси в яких спостерігається скорочення площ (Великоанадольське, Старобердянське, Радивонівське та Богатирське лісництва) [12].

Існує безліч чинників, які впливають на розвиток ерозії, серед них природні та антропогенні. Але розвивається вона при поєднанні обох: природні створюють умови для розвитку, а антропогенні – сприяють її розвитку. Основними чинниками, які сприяють водній ерозії є режим та інтенсивність випадання опадів, рельєф місцевості – крутизна схилів, товщина промерзання ґрунту та гранулометричний склад. На вітрову ерозію мають вплив опади, їх інтенсивність, та швидкість вітру. Прискорюються процеси, збільшуються площі ерозії при відсутності лісових та трав'янистих насаджень. Так, ґрунт втрачає в'язкість, стає розсипчастим. Втрачається верхній родючий шар ґрунту, що призводить до зменшення посівів, забруднюється повітря, що справляє негативний вплив на здоров'я, зменшуються площі випасу [3].

Оперуючи вище викладеним матеріалом ми доходимо висновку, що - ерозійні процеси Північно-Західного Приазов'я розвиваються дуже швидко та цілеспрямовано. Вони приносять великої шкоди для сільського господарства, рідкісних видів рослин,

розвитку агломерації. Для призупинення, а в подальшому припинення ерозійної діяльності в регіоні автор пропонує наступне: а) сіяти багаторічні ґрунтозахисні трави та сівозмінні культури; б) правильно проводити оранки, посіви та культивуацію (впоперек схилу); в) створення водорегулюючих лісосмуг, навколо водойм та на крутих схилах, що не придатні для використання в сільському господарстві; відновлення лісів та збереження нинішніх; г) зупинення зростання та закріплення діючих ярів, переведенням поверхневих стоків у внутрішньо-ґрунтовий; г) побудувати гідротехнічні споруди, які відводитимуть поверхневий стік; д) на тих ділянках річок, де відбувається бічна ерозія використати берегозакріплюючі бетонні плити [11].

Література

1. Даценко Л.М. Шляхи оптимізації несприятливих геолого-геоморфологічних процесів Північно-Західного Приазов'я /Л.М. Даценко, Т.В. Зав'ялова, О.В. Непша, Л.А. Прохорова, О.В. Матвєєва// Географія та екологія: наука і освіта: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю). – Умань: ВПЦ «Візаві» (Видавець «Сочінський»), 2014. – С. 81-85.
2. Загальна геологія. Практикум/ В.В. Шевчук, О.М. Іванік, М.Д. Крочак, А.Ш. Мєнасова. – Київ: КНУ, 2005. – 136 с.
3. Костенко Н.П. Геоморфологія / Н.П. Костенко. – Київ: МГУ, 1999. –382 с.
4. Непша О.В. Сучасні та реліктові акумулятивні форми рельєфу в береговій зоні Північного Приазов'я /О.В. Непша// Геологічний журнал. – 2012. – №1. – С. 74-77.
5. Непша А.В. Геоморфологическое строение аккумулятивных образований северного побережья Азовского моря/ А.В. Непша // Scientific letters of academic society of Michael Baludansky. – Košice, 2013. – Part 1(4). – С. 114-116.
6. Непша О.В. Про будову кіс Північного Приазов'я /О.В. Непша // Геологічний журнал. – 2013. - № 3. – С. 44-50.
7. Непша О.В. Сільськогосподарське природокористування в басейні річки Молочної./О.В. Непша// Історико-географічний дискурс проблем геосфери: матер. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. 16 травня 2016 р: зб. наук. праць/за ред. Л.М. Даценко. – Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького. – С. 11-14.
8. Охорона ґрунтів. // ВІК-ПРИНТ. – 2016. – С. 174.
9. Північно-Західне Приазов'я: геологія, геоморфологія, геолого-геоморфологічні процеси, геоекологічний стан / Л. М. Даценко, В. В. Молодиченко, О.В. Непша. – Мелітополь: МДПУ, 2014. – 308 с.
10. Стецишин М.М., Гришко С.В. Сучасні геоекологічні

проблеми ґрунтів Запорізької області//Географія та туризм. №28. 2014. С.269-278.

11. Стецишин М.М. Господарське використання та охорона річок Північно-Західного Приазов'я /М.М. Стецишин, Т.В. Зав'ялова, О.В. Непша // Інтеграція фундаментальних та прикладних досліджень в географічній, екологічній та хімічній освіті: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (12-13 листопада 2015 р., Умань). – Умань: Видавець «Сочінський», 2015. – С. 119-121.

12. Яценко А.Д. Природні умови та ресурси територіальних рекреаційних лісокультурних систем Північно-Західного Причорномор'я /А.Д. Яценко// Географія та туризм. - № 27, - 2014. – С. 105-112.